

KÖZTÁRSASÁGI ELNÖKI HIVATAL

HIVATALVEZETŐ-HELYETTES

tel: (+36-1) 224-5040

fax: (+36-1) 224-5031

www.keh.hu

I-2/5604-1/2006.

Prof. Dr. Sc. Joó István főszerkesztő úr részére*
Nyugat-Magyarországi Egyetem, Geoinformatikai Kar
8000 SZÉKESFEHÉRVÁR
Pirosalma u. 1-3.

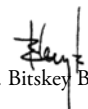
Tisztelt Főszerkesztő Úr!

Engedje meg, hogy Sólyom László köztársasági elnök úr nevében megköszönjem a *Geodézia és Kartográfia* című szaklap 2006. évi 10. számát, amiben megemlékeznek az 1956-os forradalom és szabadságharc 50. évfordulójáról.

További munkájukhoz sok sikert kívánok.

Budapest, 2007. január 30.

Üdvözlettel:

Dr. Bitskey Borond

SÁNDOR-PALOTA
1014 Budapest,
Szent György tér 1.

* Folyóiratunk 2006/10. számának tiszteletpéldányát eljuttattuk a Magyar Köztársaság elnökének. Sólyom László a Köztársasági Elnöki Hivatalon keresztül köszönte meg a folyóirat főszerkesztőjének az 1956-ról való megemlékezést – Szerkesztőség

GONDOLATOK A FÖLDHASZNÁLATI NYILVÁNTARTÁSRÓL

Személyes tapasztalataim alapján a földhasználati nyilvántartás jó néhány, a földügyi szakigazgatásban dolgozó kolléga számára „terra incognita”, ahová kis számú kivételtől eltekintve „laikusok” nemigen merészkednek. Jelen írásom mégsem elsősorban nekik szól, hanem azokat a feladatkörükből adódóan „hivatásos” jogalkalmazókat (földhasználati ügyintézőket) szeretném megszólítani, akik mindennapi munkájuk során gyakorta szembe találják magukat a nyilvántartáshoz kapcsolódó problémákkal.

Ezzel kapcsolatban hangsúlyozom, hogy egy ilyen típusú írás – már csak terjedelmi korlátainál fogva is – alkalmatlan a problémák teljes körű, átfogó elemzésére (mind horizontális, mind vertikális értelemben), ezért a cikk megírása során inkább csak a leggyakrabban felmerülő kérdések, problémák, valamint a kapcsolódó hatályos jogszabályi előírások ismertetésére szorítkoztam. A jogalkalmazói problémák megoldására természetesen nem lehet kész receptet adni, ez nem is volt célom, viszont a felmerülő kérdések továbbgondolása mindenképpen hasznos lehet a nyilvántartással foglalkoskodók számára. Ennek érdekében a Pest megyében működő 12 körzeti földhivatalnál lefolytatott 2005. évi célvizsgálat legfontosabb tapasztalatait szeretném megosztani a kedves érdeklődővel.

Fentieket összegezve írásom tehát inkább gondolatébresztő, a teljesség igénye nélkül. Mindazonáltal nem kerülhetem el, hogy bevezetésképpen rövid áttekintést adjak magáról a jogintézményről. Ennek indoka éppen az, hogy a „hivatásos földhasználatosokon” kívül a téma iránt érdeklődő „beavatatlan” kollégák, ügyfelek is megismerjék a földhasználati nyilvántartás alapvető jellemzőit és ezáltal teljesebb képet kapjanak az ezzel kapcsolatban jelentkező aktuális jogalkalmazói kérdésekről.

A korlátozottan nyilvános földhasználati nyilvántartás létrehozása a termőföldről szóló 1994. évi LV. törvény (a továbbiakban: Tft.) módosításáról szóló 1999. évi XLVIII. törvény alapján – 2000. január 1-jei hatállyal – történt meg. A nyilvántartást a Tft. 25/A. § (1) bekezdése, valamint a 90. § (1) bekezdésének c) pontjában kapott felhatalmazás alapján megalakított, a földhasználati nyilvántartás részletes szabályairól szóló 184/1999. (XII. 13.) Korm. rendelet (a továbbiakban: R.) vonatkozó rendelkezései alapján az adott ingatlan fekvése szerint illetékes körzeti földhivatalok vezetik.

A külön nyilvántartás létrehozását az indokolta, hogy – szintén a körzeti földhivatalok által vezetett – ingatlan-nyilvántartás jellegénél fogva nem alkalmas a földhasználat rögzítésére. A közhiteles ingatlan-nyilvántartás ugyanis az ingatlanokhoz kapcsolódó jogok és tények nyilvántartására szolgál, alapvető rendeltetése tehát a tulajdonjog és a forgalom biztonságának megteremtése. Ennek megfelelően az érintett termőföldre vonatkozó használati viszonyok nem a tulajdoni lapon jelennek meg, hanem az ingatlan-nyilvántartástól elkülönülő, önálló földhasználati nyilvántartás számítógépes adatbázisában rögzített, az azt kezelő számítástechnikai eszközzel (FÖNYIR) olvasható és kinyomtatható formában is megjeleníthető földhasználati lapon kerülnek regisztrálásra (R. 1. §).

Természetesen az önálló nyilvántartásként működő földhasználati nyilvántartásnak is a közhiteles ingatlan-nyilvántartás képezi az alapját [Tft. 25/A. § (1) bekezdés], továbbá az ingatlan-nyilvántartásról szóló 1997. évi CXLI. törvény (a továbbiakban: Inytv.) 66. § (1) bekezdése értelmében „a hatósági határozatokban [...] az ingatlan-nyilvántartás tartalmát kötelezően kell használni”.

A két nyilvántartási rendszer alapvető különbsége, hogy míg az ingatlan-nyilvántartás az ország valamennyi ingatlanának a törvényben meghatározott adatait, továbbá az ingatlanokhoz kapcsolódó jogokat és jogi szempontból jelentős tényeket településenkénti bontásban tartalmazza [Inytv. 2. § (1)], addig a földhasználati nyilvántartás a földhasználó használatában álló valamennyi termőföld, illetőleg mező- és erdőgazdasági művelés alatt álló belterületi föld (a továbbiakban együtt: termőföld) adatait tartalmazza településenként, a helyrajzi számok emelkedő sorrendjében, belterület, külterület csoportosításban [R. 2. § (1) bekezdés]. További specialitás, hogy a földhasználók számára – földhivatalonként – külön földhasználati lapot kell megnyitni, illetve vezetni (R. 3. §).

Láthatjuk tehát, hogy az ingatlan-nyilvántartás tárgya maga az ingatlan, a földhasználati nyilvántartásnak ezzel szemben (az ingatlanoknak csupán részhalmozát képező) termőföldeket használó személyek (földhasználók) képezik az alapját. Másképpen fogalmazva előbbi az ún. *reálfolium-elve*, utóbbi a *perszónálfolium-elve* alapján épül fel.

A két nyilvántartás között fennálló fenti (fő) különbségen túl mutatkozik még néhány további – nem

kevésbé lényeges – eltérés is. Elsőként a nyilvántartott adatok megismerhetősége, illetőleg a nyilvánosság terjedelme vonatkozásában fennálló – korábban már említett – különbségre utalok. Az ingatlan-nyilvántartási tulajdoni lap tartalma főszabályként korlátozás nélkül megismerhető, azt bárki megtekintheti, arról feljegyzést, illetve (hiteles vagy nem hiteles) másolatot kérhet. Korlátozás kizárólag a nyilvántartás alapjául szolgáló magán- és közokiratok, a jogosult személyi azonosítója, továbbá a tulajdonosok jegyzéke (névmutató) tekintetében áll fenn. Ezek megismerése ugyanis kizárólag a nyilvántartás/széljegyzett okirat szerinti jogosult, illetőleg kötelezett megfelelő alakiságokkal rendelkező engedélye alapján lehetséges (Inyvt. 4. §). Kivételt képez ez alól, ha az irat megismerésére a kérelmezőnek – írásban igazolt módon – joga érvényesítéséhez, vagy hatósági határozaton alapuló kötelezettsége teljesítéséhez van szüksége. A „kivétel kivétele” tehát az adatszolgáltatás meghatározott célhoz kötöttségében ragadható meg.

Ez utóbbi átvezet bennünket a *korlátozottan nyilvános földhasználati nyilvántartás megismerhetőségét* befolyásoló jogszabályi rendelkezések körébe. A földhasználati nyilvántartás korlátozott nyilvánossága annyit jelent, hogy az adatszolgáltatás főszabályként egyfelől személyhez, másfelől meghatározott célhoz kötött. A tulajdonos (használatba adó) és a földhasználó részére díjfizetés ellenében, míg hatóság megkeresésére földhasználathoz kötött, költségvetési kapcsolattal összefüggő (különösen adózással, költségvetési támogatás igénybevitelével, továbbá adók módjára behajtandó köztartozás és illeték megfizetésével kapcsolatos) ügyekben díjmentesen teljesíthető adatszolgáltatás [Tft. 25/C. § (3)bekezdés].

A földhasználati nyilvántartás (mint hatósági nyilvántartás) a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló 2004. évi CXL. törvény (a továbbiakban: Ket.) hatálya alá tartozik. Ebből adódóan itt is figyelembe kell venni – összhangban a Ket. 36. § (2) bekezdésével – a fent említett ingatlan-nyilvántartási adatszolgáltatási korlátozáshoz hasonló előírásokat. Nevezetesen a Ket. 26. § (1) bekezdésének b) pontja szerinti jogsegély iránti hatósági megkeresésben „*meg kell jelölni az adat, irat, más bizonyíték felhasználásának célját, valamint azt, hogy a személyes adat beszerzésére törvény alapján vagy az ügyfél kérelmére és írásbeli hozzájárulásával kerül sor*” [Ket. 26. § (3)bekezdés]. A megkeresésben foglaltak teljesítését csak akkor lehet megtagadni, ha az jogszabályba ütközik [Ket. 26. § (4)bekezdés]. Mindezek alapján az adatszolgáltatás célhoz kötöttségét a Tft. hivatkozott rendelkezé-

sehez képest – véleményem szerint – kiterjesztően kell értelmezni.

A két nyilvántartás között fentiekén túl, a bejegyzések hatálya, továbbá a közhitelesség és az okirati elv érvényesülése tekintetében áll fenn témánk szempontjából is jelentőséggel bíró különbség. Nézzük most meg ezeket röviden! A földhasználati nyilvántartásba vétel *deklaratív hatályú*, vagyis nem keletkeztet jogot (így pl. önmagában nem hoz létre jogcímet a termőföld használatára, ahogy azt több ügyfél tévesen gondolja), csupán a felek között létrejött magánjogi megállapodás alapján ténylegesen gyakorolt (termő)földhasználat regisztrációját jelenti. Szemben az ingatlan-nyilvántartási bejegyzés *konstitutív* (jogot keletkeztető) *hatályával* (vö. Inyvt. 3. §-sal). [Megjegyzendő, hogy az okiraton alapuló bejegyzéssel keletkező *földhasználati jog*, amit az ingatlan-nyilvántartás tartalmaz, nem azonos a földhasználattal. Előbbi a más tulajdonában álló földön (ingatlanon) történt építkezés (*ráépítés*) folytán bekövetkező, az épület fennállásáig tartó, az épület tulajdonosát megillető használati jog (ld. Ptk. 155. §), míg utóbbi a termőföld (jellemzően mezőgazdasági célú) használatának (hasznosításának) valamilyen érvényes jogcím alapján, ellenérték fejében vagy ingyenesen történő átengedését jelenti.]

Az ingatlan-nyilvántartásra jellemző *közhitelesség*, valamint az *okirati elv* sem jelenik meg esszenciális („vegytiszta”) formájában a földhasználati nyilvántartásban. A mögöttes szabályok (Tft., Ptk., Ket.) vonatkozó rendelkezései alapján azonban, korlátozott módon ugyan, de a fentiekhez némileg hasonló követelmények és adott esetben jogkövetkezmények érvényesülnek. (Gondolok itt pl. a hasznóbérelti szerződés kötelező írásba foglalására, vagy a nyilvántartott adatokat tartalmazó földhasználati lap közokirati jellegére.) Az ingatlan-nyilvántartás közhitelességéhez kötődő megdönthető törvényi vélelem, valamint az ezzel kapcsolatos bizonyítási teher, vagy a bejegyzéshez szükséges okiratok szigorú alaki (formai) követelményei mindazonáltal nem tartoznak a földhasználati nyilvántartás „alapelvei” közé.

A földhasználati nyilvántartásnak az ingatlan-nyilvántartással történő teljes körű összevetése minden kétséget kizáróan túlmutatna jelen írás keretein, ezért arra még csak kísérletet sem teszek. A vázlatos összehasonlítás azonban korántsem öncélú, hiszen a földhasználati nyilvántartás eltérő sajátosságainak hangsúlyozása, az egyes lényegesnek ítélt elemek alapján történő differenciálás – reményeim szerint – annak könnyebb megértését, megismerését szolgálja. Az ingatlan-nyilvántartás ugyanis – szakmai körökben legalábbis – általános közismertségnek

örvend, ezért a „régí jó ismerős” jogintézmények „felemlegetése” megfelelő támpontot, vagy ha úgy tetszik összehasonlítási alapot jelenthet.

Korábban említettem már, hogy a földhasználati (hatósági) nyilvántartásra is kiterjed a Ket. hatálya. Az eljárási törvény rendelkezéseit az V. Fejezetben szabályozott eltérésekkel kell alkalmazni. Az alak-szerű döntés tartalmi és formai követelményeire vonatkozó cizellált szabályoktól (vö. Ket. 72–74. §-sal) eltérően az eljárási törvény nem határozza meg a hatósági nyilvántartás kötelező adattartalmát, illetve a bejegyzés módját, hanem ezt a szabályozási feladatot átengedni a nyilvántartás rendszerezéséről szóló jogszabálynak.

Általánosságban elmondható, hogy a hatósági határozattal lezáruló „normál” közigazgatási eljárásokhoz képest a hatósági nyilvántartással kapcsolatos eljárások eltérő sajátosságokat mutatnak, mivel ezek túlnyomó többségében nem kerül sor a Ket. 72. §-ában szabályozott tartalmú ún. *alakszerű határozat* meghozatalára, hanem az eljáró hatóság a hatósági nyilvántartásba való felvétellel vagy a hatósági nyilvántartásba való bejegyzéssel, a bejegyzés módosításával, javításával vagy törlésével teljesíti az ügyfél kérelmét.

Nem lehet azonban figyelmen kívül hagyni, hogy a Ket. 82. § (2) bekezdése értelmében „(...) a hatósági nyilvántartásba történt bejegyzést (módosítást, javítást, törlést) határozatnak kell tekinteni.” Ebből adódóan az ügyfél a nyilvántartásba vétel és a nyilvántartásba való bejegyzés tartalma ellen épp úgy jogorvoslatlalt élhet, mintha az határozatban foglalt rendelkezés lenne. Továbbá ugyanezen szakasz (3) bekezdése szerint „(...) a hatósági nyilvántartásba való bejegyzés (módosítás, javítás, törlés) megtagadásáról a hatóság határozatot hoz.” Alakszerű határozatot tehát csak akkor kell készíteni, ha a hatóság megtagadja a kérelem teljesítését. Természetesen az elutasításról szóló – a törvény értelmében határozatba foglalt – érdemi döntés ellen is az általános szabályok szerint van helye fellebbezésnek.

A Tft. módosításáról szóló, a bevezetőben már hivatkozott, 1999. évi XLVIII. törvény indokolása világosan mutatja a jogalkotó szándékát a földhasználati nyilvántartás bevezetésével kapcsolatban, továbbá lényegre törően foglalja össze annak legfontosabb jellemzőit. Az indokolás szerint:

„A törvény kötelezővé teszi az 1 hektár feletti termőföldek használatára irányuló szerződéseknek a területileg illetékes körzeti földhivatalhoz nyilvántartásba vétel céljából történő benyújtását. Ezen kívül be kell jelenteni a saját tulajdonú, vagy a közeli hozzátartozó vagy vele közös háztartásban élő személy tulaj-

donában lévő föld használatát is. A bejelentési kötelezettség mind a törvény módosítását követően, mind pedig az azt megelőzően megkötött szerződésekre nézve kötelező. A szerződés benyújtása, illetve az adatok bejelentése elmulasztásának szankciójaként a földhivatal – a földvédelmi bírság kétszereséig terjedő – bírságot szabhat ki a földhasználóra. A bírság a megyei földhivatal bevételeit jelenti, amely a nyilvántartás folyamatos vezetésének fedezetéül szolgál.

A szerződések regisztrációja által láthatóvá válnak a külföldiek által kötött haszonbérleti, illetve más, használatra irányuló szerződések. A földhasználó kénytelen helyzetét legalizálni, a törvényes feltételeknek megfelelő szerződést kötni a tulajdonossal, illetve a földhivatal szignalizációja alapján lehetővé válik a semmis szerződések (szerződési kikötések) elleni fellépés. Ez a nyilvántartás alkalmas arra is, hogy annak alapján a földhivatal az agrártámogatások igénybeviteléhez szükséges, a tényleges földhasználatot bizonyító hatósági igazolást állítson ki.”

Végül, de nem utolsó sorban tekintsük át röviden a bevezető részben említett, a körzeti földhivataloknál lefolytatott megyei földhivatali célvizsgálat legfontosabb megállapításait, tapasztalatait, valamint az ezekkel kapcsolatban tett észrevételeket, ajánlásokat.

Az *előhaszonbérleti jog* (Tft. 21. §) gyakorlásával kapcsolatban gyakran előforduló hiba, hogy a települési önkormányzati jegyzők a haszonbérleti ajánlat helyett a felek által aláírt „szerződést” függesztik ki. Ilyen esetben a kifüggesztett okiratot ajánlatnak kell tekinteni, a felek közti tényleges szerződés pedig kizárólag akkor jön létre, ha az előhaszonbérletre jogosult által tett elfogadó nyilatkozat a haszonbérbeadó tudomására jut, függetlenül attól, hogy a kifüggesztett „szerződés” milyen dátumú. A bejelentőt sem illetik meg jogok, illetve terhelik kötelezettségek a kifüggesztett „szerződés” aláírásának időpontjára visszaható hatállyal. Erre a földhasználati nyilvántartásba vétel során is figyelemmel kell lenni.

Természetesen fentiekén túlmenően is fokozott figyelmet kell fordítani a *nyilvántartásba vétel alapjául szolgáló okiratok vizsgálatára*, különös tekintettel azok alakszerűségére, a vonatkozó jogszabályi rendelkezések alapján. A földhivatalhoz benyújtott – részben vagy egészben – jogszabályba ütköző szerződések esetében a vonatkozó jogi szabályozás kötelező jelleggel előírja azok ügyész részére történő megküldését (Tft. 25/C. §, R. 12. §).

A nyilvántartásba vétel alapjául szolgáló okiratok vizsgálatán túl, a földhasználati bejelentés kötelező mellékletét képező – jogszabályban előírt – iratok meglétét minden esetben ellenőrizni kell. A célvizsgálat tapasztalatai szerint sok esetben hiányzik a

bejelentő nyilatkozata, hogy a föld használata a Tft. rendelkezéseit nem sérti. Továbbá, ha a bejelentés nem a teljes földrészletre, illetve annak nem a térképen azonosítható alrészletére vonatkozik, a használatlalt érintett terület nagyságát és a földrészleten belüli elhelyezkedését feltüntetendő, a földhasználó által aláírt 1:1000 méretarányú vázlatot is mellékelni kell [R. 10. § (1)–(2)bekezdés].

A szerződésen alapuló földhasználat nyilvántartásból való törléséhez – amennyiben a használat végső határideje még nem járt le (vagyis a használat időtartama alatt érkezett bejelentéseknél) – a bejegyzett *haszonbérleti szerződés megszüntetéséről* szóló okirat szükséges; ez lehet a felek közös írásbeli nyilatkozata, vagy a szerződés felmondását tartalmazó, valamint az azt elfogadó egyoldalú nyilatkozat, továbbá a jogviszony megszüntetéséről hozott jogerős bírósági döntés (Ptk. 457. §).

Kiemelten fontos a földhasználati nyilvántartás naprakész állapotban tartása, ennek érdekében fokozott gondot kell fordítani a lejárt határidejű szerződések hivatalból történő törlésére (2005. november 1-jétől értesítési kötelezettség mellett!). Továbbá a be nem jelentett földhasználatok esetében a felszólítások kiküldésére, illetve adott esetben a földhasználati mulasztási bírság kiszabására, ami – a jogszabály értelmében – a megyei földhivatal saját bevételeit képezi. A célvizsgálat tapasztalata ezzel szemben az, hogy a Tft. 25/A. §-ának (2) és (3) bekezdésében előírt határidőn túl történő önkéntes bejelentés esetében eddig jellemzően nem került sor bírságolásra [R. 19. § (4)bekezdés].

Fentiekkel kapcsolatban kiemelendő, hogy a termőföldre vonatkozó elővásárlási és előhaszonbérleti jog gyakorlásának részletes szabályairól szóló 16/2002. (II. 18.) Korm. rendelet 4. §-ának (1) bekezdése alapján a szerződés az elfogadó nyilatkozatnak a tulajdonossal (haszonélvezővel) történő közlésével jön létre. Erre figyelemmel a bejelentési határidő [Tft. 25/A. § (2) bekezdés] kezdőnapja az elfogadó nyilatkozatnak a tulajdonos (haszonélvező) részére történő tudomására jutása.

A földhasználati nyilvántartást érintő legutóbbi jogszabály-változásokkal kapcsolatban felmerülő gyakorlati problémák – a célvizsgálat tapasztalatainak tükrében – az alábbiakban foglalhatók össze:

- 2005. november 1-jétől a képviselői jogosultság ellenőrzése jogi személyek és jogi személyiség nélküli társaságok esetében kötelező.
- Az új szabályozás szerint a nyilvántartásba vétel megtörténtét a földhasználó mellett a *használatba adóval is közölni kell*. A közlés módjával kapcsolatban kiemelem, hogy

- a) szerződésen alapuló földhasználat esetében a szerződés záradékolt eredeti példányának¹,
- b) ha nincs írásba foglalt szerződés, a bejelentő adatlap záradékolt másolatának megküldésével közli a földhivatalt. Több helyen az a helytelen gyakorlat alakult ki, hogy a földhasználati bejelentő lap eredeti példányát küldik vissza a bejelentőnek és az irattárban csak az okirat másolati példánya marad.

- Ha a földhasználat azért nem vehető nyilvántartásba, mert a bejelentő a felhívásban megjelölt hiányosságokat határidőre nem pótolta, az eljárást fenti időponttól végzéssel meg kell szüntetni [Ket. 31. § (2)bekezdés]. A korábbi jogi szabályozás értelmében az elutasításról határozatot kellett (volna) hozni.
- A hatósági eljárás megindításáról szóló – a földhasználati nyilvántartási eljárásban is főszabályként fennálló [Tft. 25/B. § (1)bekezdés] – értesítési kötelezettséggel kapcsolatban hangsúlyozandó, hogy az értesítés mellőzésére csak a törvényben meghatározott esetben kerülhet sor [Ket. 29. § (4) bekezdés b) pontja]. A jogszabályi feltételek fennállását minden ügyben egyedileg kell vizsgálni és dönteni az értesítés mellőzhetőségéről.
- Jelentős számú ügyfél esetében mindazonáltal a jogszabály nem ad lehetőséget az értesítés mellőzésére, viszont az hirdetményi közzététel útján [Ket. 29. § (6)bekezdés] is teljesíthető. Ugyanígy a nyilvántartásba vétel megtörténtéről (R. 14. §), vagy a használt termőföld és a földhasználó adataiban, illetve a szerződés tartalmában bekövetkezett változások földhasználati nyilvántartáson történő átvezetéséről szóló közlés (R. 15. §), mivel ezeket is határozatnak kell tekinteni (ld. fent), továbbá a nyilvántartásból – hivatalból vagy bejelentésre – történő törlésről szóló határozat [R. 16. § (2) és (3)bekezdés] esetében is alkalmazhatók a hirdetményi kézbesítés szabályai.
- A jogszabályban meghatározott eseteken [Ket. 80. § (1) bekezdés] túlmenően a döntés hirdetményi úton történő közlésének csak akkor van helye, ha az ügyfelek az eljárás megindításáról is hirdetményi úton értesültek [Ket. 80. § (3) be-

¹ Ezzel kapcsolatban egy, a jogszabály-módosítás folytán keletkezett (kétségtékívül kodifikátori figyelmetlenségből eredő és elsősre talán jelentéktelennek tűnő) „belső kollízióra” hívom fel a figyelmet. Az R. változatlan 7. §-a az írásba foglalt szerződés **egy eredeti** és **egy másolati** példányban történő benyújtását írja elő. Ezzel szemben a nyilvántartásba vétel megtörténtének közlésére vonatkozó előírásnak a földhivatal a szerződés záradékolt **eredeti példányának** mind a **földhasználó**, mind a **használatba adó** részére történő megküldésével tehet(ne) eleget szabályszerűen [R. 14. § (1)bekezdés].

kezdés]. A megszüntető határozatok, illetőleg a részleges földhasználati lap másolatok postai úton történő kézbesítésére ebben az esetben tehát nincs szükség, mivel azok a hatóságnál megtekinthetők [a hirdetmény tartalmáról ld. Ket. 82. § (3) bekezdés].

Végezetül két viszonylag kis számban előforduló, azonban komoly veszélyeket magában hordozó hibára kell felhívnom a figyelmet. Az egyik, hogy a földhasználati nyilvántartásban „jogcím nélküli” földhasználat regisztrálására nincs jogszabályi lehetőség. Amennyiben a földet nem a tulajdonos (haszonélvező) használja, a földhasználati jogviszony kizárólag szerződésen (megállapodáson) alapulhat, melynek feltétele, hogy a tulajdonos (haszonélvező) a használat és hasznosítás jogát ellenérték fejében vagy ingyenesen más részére átadja. A használat jogcímét a földhasználati lap II. részén fel kell tüntetni [R. 5. § i) pontja].

A másik pedig, hogy a földhivatali ügyintéző a földhasználati nyilvántartásba vételre irányuló eljárás keretében nem jogosult az esetlegesen hiányos, pontatlan szerződéseket „korrigálni”, hiszen nem lehet utólagosan (kizárólag a rendelkezésre álló iratok, adatok alapján) minden kétséget kizáróan megállapítani, hogy a szerződő felek akarata pontosan mire irányult (a földhasználati nyilvántartást vezető földhivatalnak egyébként ez nem is feladata). A helyrajzi szám, a használt terület mértéke, a tulajdoni hányad stb. pontatlansága esetén ezért az R. 13. § (1) bekezdését indokolt alkalmazni. Amennyiben a bejelentő a felhívás ellenére határidőn belül nem pótolta az adatokat, illetve a szerződést megfelelően nem módosították, az eljárás a Ket. 31. § (2) bekezdése alapján végzéssel megszüntethető. Aggályos esetben, vagyis amikor okkal feltételezhető, hogy a kifüggesztett adatok pontatlan megjelölése az előhasznábérleti jog gyakorlására vonatkozó szabályok kijátszására irányult, a földhivatal az ügyészség felé megkereséssel élhet [Tft. 25/C.§ (1) bekezdés].

Remélem, hogy ez a kis közös „kirándulás”, a földhasználati nyilvántartás vázlatos áttekintése, illetve a fent ismertetett tapasztalatok, észrevételek, gondolatok felkeltették a földügyi igazgatásnak ezt a kicsiny, ám mégsem elhanyagolható részterületét kevésbé ismerő, a kérdésben (még) nem annyira járatos „laikusok” érdeklődését a téma iránt. Remélem, hogy a földhasználat foglalkozó – a mások által ismeretlen, sokszor „ingoványosnak tűnő” területet, mint a tenyerüket ismerő – kollégák számára sem volt teljesen haszontalan az összefoglaló végigolvasása. Ismételtlen hangsúlyozom, hogy írásomat – a teljesség igénye nélkül – csupán gondolatébresztőnek

szántam. A földhasználati nyilvántartás létrehozása, fennmaradása mellett, illetve az ellene felsorakoztatott érvekről, valamint a jogintézmény jelentőségéről, a jogalkalmazók visszajelzései alapján megállapítható hibáiról, fogyatékoságairól nem kívánok hosszas fejtegetésekbe bonyolódni. Talán éppen a fenti sorok olvasása ösztönöz majd valakit arra, hogy ezt hamarosan megtegye.

Dr. Czímer István

A HUMBOLDT KONZORCIUM: PROJEKT AZ EURÓPAI TÉRADAT-INFRASTRUKTÚRÁÉRT, 2006–2010

Ez a négyéves, 13,5 millió eurós projekt az Európai Bizottság (EC) és az Európai Űrügynökség (ESA) GMES (A környezet és a biztonság globális nyomon követése) programjának része. 2006. október 1-én indult. Névadója a nagy német tudós, Alexander von Humboldt. Ő is arra törekedett, hogy kora teljes ismeretanyagának egységbe foglalásával új szempontokat, kutatási irányokat, megoldásokat találjon a világ gondjaira.

A projektet a német Fraunhofer Institute for Computer Graphics (Darmstadt) koordinálja. 14 európai ország 27 tudományos intézménye működik együtt az európai téradat-infrastruktúra (ESDI) megvalósításában. Integrálják a különféle európai szervezetekben már meglévő, sokszínű téradathalmazt az egységes, szabványos rendszer létrehozásához.

Hazánkat a Földmérési és Távérzékelési Intézet (FÖMI) képviseli. Winkler Péter tudományos főigazgató-helyettest beválasztották a négytagú projekt-irányító testületbe, Iván Gyula osztályvezető pedig a szoftverhitelesítő munkacsoport vezetője lett.

Miért kell ilyen projekt Európának?

Mert természeti katasztrófák esetén ma nem lehet gyorsan reagálni: az egyes országok eltérő formátumokban és rendszerekben tárolják az adatokat, vagyis nehézkes a határokon átnyúló együttműködés. Az adatok Európa-szintű harmonizálása – ami más területeken már egészen megszokott – ma még nem létezik.

Erre a Humboldt projekt kínál megoldást: a) megkönnyíti a téradatok harmonizálását, b) a szükséges eljárásokat a lehető legnagyobb mértékben automatizálja, c) csökkenti a harmonizálás költségeit,

d) elemzi a meglévő téradat-fajtákat, e) folyamat-elemzést végez az adatok konzisztens formára alakításához, f) szoftver-keretművet és néhány eszközt is kidolgoz az adatszolgáltatók számára további, szabványosított formájú alkalmazáshoz.

A projekt várható haszna

- Az adatok megfelelnek az európai szabványoknak és a fontos kezdeményezéseknek (hatékonyság);
- Csökkenthetők az INSPIRE kezdeményezés költségei és a vele kapcsolatos erőfeszítések;
- A szolgáltatások és adatok integrációjával biztonsági és környezeti alkalmazásokban egyszerűbb és gyorsabb a döntéshozás;
- A domén-szakemberek maguk telepíthetik adataikat;
- Egyszerűsíti az adatelérést és az adatok terjesztését;
- Támogatja az ésszerű adatgyűjtési és -tárolási intézkedéseket;
- Elősegíti, hogy az adatszolgáltatás megbízható, rendszeres, folyamatos és költséghatékony legyen;
- Az alkalmazási forgatókönyvek bemutatják a fejlesztőknek és a felhasználóknak, hogyan építsék fel a saját ESDI-szoftverüket;
- A technológia nyitott forráskódként lesz elérhető (költségmentesítés).

Az eredmények hasznosítása

A Humboldt projekt eredményeinek fenntarthatóságát a koordinátor üzleti partnere, a szintén német, tapasztalt INI-GraphicsNet Alapítvány segít biztosítani. A hasznosítás, az elterjesztés, piaci elemzések és fejlesztési stratégia, piacok kialakítása, célfelhasználók elérése is az ő feladatuk.

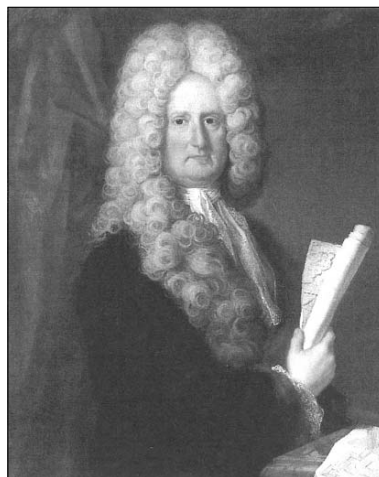
Bővebb információ található a projektről a <http://www.esdi-humboldt.eu> honlapon.

*A Humboldt Projektiroda (Darmstadt)
által kibocsátott sajtóközlemény nyomán.
Tóth Mária*

KARTOGRÁFUS SZEMMEL BOLOGNÁBAN

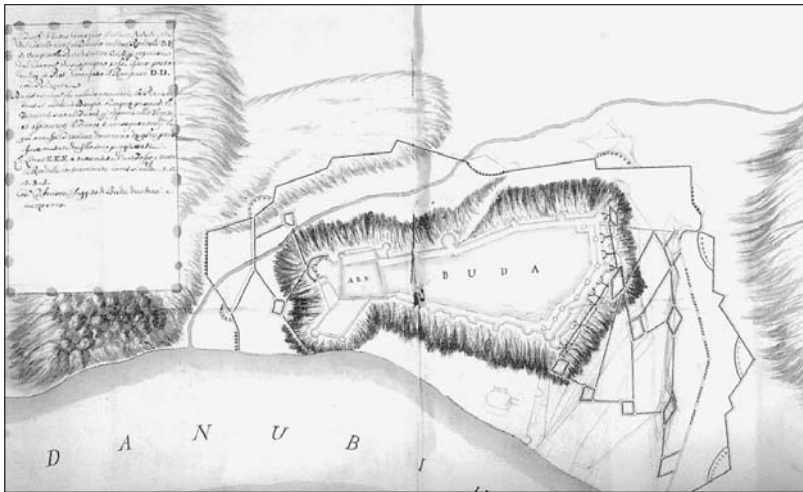
A karlsruhei térképanyag tanulmányozása [1] irányította figyelmemet a Bolognai egyetemi könyvtár Marsigli-gyűjteményére. A Karlsruhei Tartományi Főlevéltár (Generallandesarchiv) török kori térképei kö-

zül több kéziratos mappát, Marsigli és munkatársai rajzoltak vagy másoltak. Luigi Ferdinando Marsigli (1658–1730) hadmérnök Badeni Lajos főhadvezér beosztottja volt, mindketten Kartenliebhaber-ek (a térkép szerelmesei) voltak, természetes, hogy egymás térképeiről másoltattak. Abban is egyformán jártak el, hogy a háború végén a térképeiket nem adták le Bécsben, hanem hazaküldték családi gyűjteményükbe, Badeni Lajos rastatti várkastélyába (innen került Karlsruhéba), Marsigli pedig bolognai palotájába. Így keletkezett jelen tudásunk szerint a Bécs utáni második, illetve harmadik leggazdagabb külföldi magyar térképgyűjtemény.

A 146 kötetbe rendezett, Marsigli-féle kéziratos anyagot 1868 óta több magyar történész, levéltáros, irodalomtudós kutatta. Kartográfusként először a szerző kutatott Bolognában, 2002-ben, 2003-ban és 2004-ben. Az Egyetemi Könyvtárban, a Marsigli-teremben találjuk a keménytáblás köteteket, amelyeknek lapjai ceruzával vannak beszámozva. A térképeket a különböző iratok közé sorolták be. A Kárpát- és Balkán-térségről több mint ezer rajz található. Veress Endre már 1906-ban megállapította, hogy az 5., 8., 21., 24., 28., 38., 44., 46., 47., 48., 49., 50., 53., 54., 57. és 66. kötetben található magyar vonatkozású iratok, rajzok [2]. Ezek általában 60×40 cm nagyságúak, a legkisebb Vidin vára (17×13 cm, Ms. 54/515), a legnagyobb a Balkán-félsziget térképe (106×96 cm, Ms. 49/18). Némelyik kötetben kétféle ceruzás oldalszámozás van. Nyilván az történt, hogy valaki sanda célzattal kivágott egy lapot s ettől kezdve újraszámolták a kötetet. A tolvaj valószínűleg pecsétgyűrűbe épített zsilettpengével dolgozott, amikor a teremfelügyelő nem volt jelen.

A több mint ezer mappából 136-ot választottam ki tervezett könyvem számára [3]. A Könyvtár

Buda Ms 53/244

fotósa írásbeli megrendelésre 6×6 cm-es színes dia-felvételeket készített. A könyvben közölt színes térképmásolatok egy része nem kielégítő minőségű. Ennek oka részben a térképek gyenge állapota, részben a fotográfiai és nyomdai feldolgozás hibája.

A gazdag bolognai grófi család ötödik gyermeke, *Luigi Ferdinando Marsigli* (1658–1730) kitűnő nevelésben részesült, kora legkiválóbb tudósaitól tanult. Huszonegy évesen tagja lett a Velencei Köztársaság küldöttségének. Isztambulban török tudósokkal érintkezett. *Abu-Bakirtól* szerezte meg az Oszmán Birodalom térképét (Ms. 46/1). Az északi tájolású, színes mappa a Marsigli-gyűjtemény legrégebb térképe (1678).

1683-ban az oszmán hadak *Kara Musztafa* vezetésével Bécs elfoglalására indultak. *Marsigli* kihallgatást kért *Lipót* császártól, felvételt nyert a császári seregbe, ahol Győr védelmére rendelték. Megrajzolta a győri vár térképét. Az első haditerv szerint a Rába folyó vonalában akarták megállítani az oszmán sereget. A tervhez *Marsigli* rajzolt térképet. Ez a szép mappa az összes falut feltünteteti Győrtől Szentgotthárdig, különös figyelemmel a folyami átkelőkre (Ms. 50/27). A fiatal katonatudós további sorsáról önéletrajzából értesülünk [4]. Írását kritikával kell fogadnunk. Miközben a Bécs alatt vereséget szenvedett oszmán sereg Belgrád felé menekült, a sebesülten fogságba esett *Marsigli*t rabtartója lovához kötve futtatták. Útközben Budáról és az eszéki híd környékéről egy papírdarabkára fűszálak nedvével térképet rajzolt, ezt tárcájába rejtette, majd szabadulása után átadta parancsnokának. Hihetetlen ez a történet. Milyen fűszál az, amivel rajzolni lehet és az meg is marad?

Kiszabadulása után, 1686. szeptember 3-án Buda vára visszafoglalását követő napon *Marsigli* török tisztekkel megrajzoltatta a várat és környékét (Ms. 8/1, 24/37). A számos megírás között a Kovácsi-patak is szerepel. Feltehetően ez a mai Ördög-árok.

A nagyharsányi győzelem (1687) után az Al-Dunától délre tevődött át a hadműveletek súlypontja. Az utak, pontonhidak építése mellett *Marsigli* számos térképet rajzoltatott a Belgrád-Isztambul közötti

térségről. Barna, vakondtúrászerű rajzzal ábrázolták a dinári-balkán hegyvidéket. Az író tintát a tölgyfagubacs kifőzésével nyerték. Ha gyenge volt a főzet, háromszáz év után kisárgult a rajz, olvashatatlaná vált a mappa. Ha erős volt a főzet, az író tinta savtartalma a levegő vízpárájával egyesülve kénsavat (H_2SO_4) hozott létre, több helyen kilyukasztva a térképet (Ms. 50/49). Legtartósabbnak a piros rajz bizonyult (vár-falak rajza), amelynek író tintáját a kaktusz növényi kártevője, a bíbortetű véréből nyerték.

1690-ben *Badeni Lajos* hadvezér *Marsigli*t bízta meg az erdélyi szorosok elzárásával, miután *Thököly Imre* kuruc vezért kiveték Erdélyből. *Marsigli* szép térképet rajzolt a Székelyföldről (Ms. 54/604). A földrajzi neveket hallomás alapján írta le: Arunzek=Háromszék, Gik=Csik, Iorgie=Gyergyó. Az Ojtozi-szoros (P. Oitos) nevet eredetileg Aitosnak írta, az A betűt később valaki O-ra javította. Ez a javítás figyelhető meg a karlsruhei levéltár Hfk. Bd. VI Nr. 11 jelzésű térképén. A javítást és a másolást ugyanaz a kéz végezhette.

Marsigli kötetei a térképek mellett számos dokumentumot tartalmaznak. *Thökölynek* az erdélyi rendekhez küldött kiáltványában olvasható: „...valakik... tovább is a német dolgait segítik... nemcsak országokat, szabadságokat veszítik el, hanem magok is nyárssal, akasztással... büntettetnek” [3].

1691-ben császári megbízással tagja lett az Isztambulban békéről tárgyaló angol delegációnak, így a császári és szultáni útlevele mellett angol passzus is kapott [5]. Tanulmányozta a Boszporusz áramlait, halait, szép térképeket rajzolt (Ms. 44/4, 44/10). Egy különleges térképet is vásárolt, amely az örmény városokat és kolostorokat mutatja be. A mappáról

Uluhgian örvény professzor úr kitűnő könyvet [6]. Ebből tudjuk meg, hogy *Marsigli* Anatólia, Perzsia és India térképét is megrendelte, ám ezek eddig nem kerültek elő.

*Marsigli*t minden érdekelte, ami a Földön és föld alatt volt. Selmebánya melletti, felhagyott arany-ezüst bányáról szép keresztmetszetet rajzolt (Danubius III/X). Magyarország ásványtérképét is elkészítette (Danubius III/8).

1698-ban a Pétervárad közelében fekvő Karlócán kezdődtek meg a béketárgyalások a császár és a szultán küldöttsége között angol és holland közvetítéssel. A megkötött béke (1699) által kijelölt hartávonon (Adriai-tenger–Orsova) kiépítését *Marsigilire* bízta. A munka csaknem két évig tartott, több mint 400 térkép készült a kiváló kartográfus, *Johann Christoph Müller* közreműködésével. *Marsigli* 21. kötete a határ két oldalán fekvő, a békeszerződés értelmében részben vagy egészben lebontásra ítélt 65 vár térképét tartalmazza a lebontás előtti és utáni állapotban. A lebontást piros íróttintával jelölték.

Külön megemlítem a Csallóköz és a Csepel-sziget részletes térképét, ahol minden falu szerepel (Ms. 48/4, 48/3).

Marsigli fő műve a hatkötetes *Danubius*, amelynek első kötete tartalmazza a térképeket [7], melyek *Müller* munkája nyomán már részben műszeres felméréssel készültek. A Bécsből terjedő Duna-szakaszt 18 szelvényre osztották. Minden szelvény más méretarányú. Legrészletesebb a mohácsi szakasz (1:64 000), legkisebb méretarányú Belgrád szelvénye (1:148 000). Vakondtúrásos domborzat, kétvonalas Duna-rajz, oldalnézetű épületrajzzal jelölt települések jellemzik a *Danubius* térképeit.

Török kori térképeink készítői között magyar alkotóról eddig nem tudunk. *Marsigli* a Kárpát-medence földrajzi neveiről listákat állítottatott össze. A listák a vizek, egyházmegyék, vármegyék, városok neveit latinul, magyarul és szláv nyelven tartalmazzák. (Ms. 54/180-188). A vármegye nevek között szerepel *Comitatus Hasonensis* és *Comitatus Bereniensis*. Ezeket nem tudtam azonosítani. A listák összeállítója-

Bologna délköre

ként magyar nevet találunk: *Autore Alberto Molnár = Szerző Molnár Albert*. Személyének kiderítése további feladat.

Európa legrégebbi egyetemét Bolognában alapították 1088-ban. A város 370 000 lakosából 2003-ban is 99 000 volt az egyetemisták száma. Az Egyetemi könyvtárban a kutatáshoz mindem segítséget megkaptam, amit ezúton is köszönök.

Bologna egyik fontos nevezetessége a *San Petronio-székesegyház*, amelynek építését 1390-ben kezdték meg. A város gazdag polgárai elhatározták, hogy a világ legnagyobb templomát fogják felépíteni. Csarnokának hossza 132, magassága 44 méter. Tengelye észak-dél irányú. Nagyobbat szerettek volna, de elfogyott a pénz. Így a római *Szent Péter Bazilikát* nem tudták megelőzni, az 194 m hosszú és 46 m magas. A bolognai templom érdekessége a *Giovanni Domenico Cassini* csillagász (1625–1712) által tervezett bolognai délkör, amelynek vonalát a kőpadlón fehér keramitból építették ki. Ez a világ zárt térben épített legnagyobb délköre, hossza a Föld délkörének 1/600 része.

Dr. Kisari Balla György

IRODALOM

- Kisari Balla Gy.*: Karlsruhei térképek a török háborúk korából, Bp. 2000; a szerző saját kiadása
- Veress E.*: A bolognai *Marsigli* iratok magyar vonatkozásai. Magyar Könyvszemle, Budapest, 1906.
- Kisari Balla Gy.*: *Marsigli* tábornok térképei, Bp. 2005; a szerző saját kiadása
- Autobiographia di L. F. Marsigli*, Bologna, 1930
- Stoye, J.*: *Marsigli's Europe*, New Haven and London, 1994
- Uluhgian, G.*: *Un'antica mappa dell'Armenia*, Ravenna, 2000
- Marsigli, L. F.*: *Danubius Pannonico-Mysicus*, La Haye-Amsterdam, 1726

200 ÉVE SZÜLETETT DR. PETZVÁL JÓZSEF AZ OPTIKAI-FIZIKA PROFESSZORA

Több mint ötven éven át Bécsben élt, de szívében mindenkor magyar *Petzvál József*, 200 évvel ezelőtt, 1807. január 6-án született a felvidéki Szepesbélán.¹ Szegény polgári családból származott, így taníttatása a szülőktől nagy áldozatot kívánt.

Petzvál József népiskoláit (elemi iskoláit) 1813–1817 között Késmárkon, míg gimnáziumi tanulmányait 1818–1826 között Podolinban (ma: Podolinec) végezte. Ezután beiratkozott a Pesti Műszaki Egyetemre (akkori nevén Institutum Geometricum). Nehéz anyagi helyzete miatt óraadásból tartotta fenn magát. Diplomáját 1828-ban szerezte meg. Ezután Pest szabad kir. Főváros Magisztrátusának² mérnöke lett. Ebben a minőségben – írja *Raum Frigyes* – „Lipótváros magasságmérése és részletes felmérése képezte fő feladatát” [4]. 1832-ben szerezte meg doktori fokozatát matematikából. A császár 1835-ben a Bécsi Egyetem nyilvános, rendes tanárának nevezte ki, de katedróját csak az 1836–37-es tanévben foglalhatta el [2] [3] [5] [9].

Petzvál József az egyetemen hangtant, mechanikát, matematikát, optikát és fénytant adott elő. Saját maga által létrehozott laboratóriumában különböző lencsékkel és objektívekkel kísérletezett, hogy a fényképezés számára minél nagyobb fényerőt biztosítson, és ezzel a fénykép-készítés idejét a másodperc törtrészére csökkenthesse. 1841-ben kikísérletezett anasztigmat³ objektívét *Voigtländer* megvásárolta és tíz év alatt több mint 10000 db *Petzvál*-objektívvel (1. ábra) ellátott fényképezőgépet gyártott, illetve adott el [6]. Mivel *Petzvál* találmányát elmulasztotta szabadalmaztatni, ezért később a berlini *Goetz*-művek – jogdíj nélkül – további 20 000 darabot gyártott belőle [2].

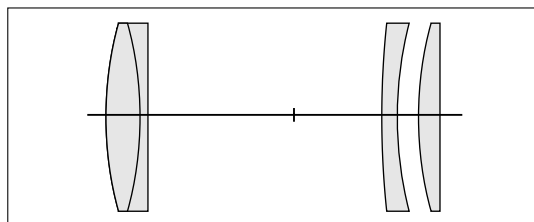
Petzvál József 1850-ben az Bécsi Tudományos Akadémia rendes tagja lett. 1857 és 1860 között földi fotogrammetriával is foglalkozott [2]. Saját ma-

ga által készített kamerával kísérletezett. Igyekezett olyan fényképeket készíteni, melyeken mérések lehet végezni. Hazai és nemzetközi oktatói, illetve tudományos kutatói tevékenységének elismeréseképpen, 1873-ban, a Magyar Tudományos Akadémia kültagjai sorába választotta. Magyarságára jellemző, hogy az MTA-nak küldött magyar nyelvű köszönőlevelét így írta alá: „hazánk hú fia” [2]. 1877-ben,

70. születésnapján mondott le professzori állásáról, visszavonult és nyugdíjazását kérte. Ebből az alkalomból az őt és tudományos eredményeit méltányoló I. Ferenc József császár a Ferenc József-rend lovagkeresztjét adományozta neki.

Petzvál József később sem szakadt el laboratóriumától. Gyakran bejárt kísérleteket végezni. Élete utolsó szakaszában – szerzői jogi problémák miatt – sokat pereskedett. 84 éves korában, 1891. szeptember 17-én hunyt el Bécsben. Síremléke a Centralfriedhof-i temetőben található, Bécsben pedig utcát neveztek el róla. 1928-ban Ausztriában, 1962-ben pedig Magyarországon alapítottak az Optikai Társaságok *Petzvál*-emlékermét, mellyel az optika területén kimagasló kutatási eredményt elértéket évenként jutalmaznak mindkét országban.

Raum Frigyes a következő szavakkal méltatta *Petzvál* tevékenységét: „...*Petzvál József* munkásságával világhírnevet szerzett. Dicsőségéből részesült a magyarság is, a hazai mérnöknevelés, amely ezt a kiválóságot adta a haladó tudománynak és a technikai fejlődésnek” [4].

1. ábra A *Petzvál*-objektív

Születésének 200. évfordulója alkalmával emlékezzünk tisztelettel és nagybecsüléssel *Petzvál József* professzorra, fizikusra, kutatóra és tervezőre, a magyar-osztrák tudományos élet egykori nagy egyéniségére, aki mindvégig büszke volt magyarságára.

Dr. Székely Domokos

IRODALOM

1. *Raum Frigyes*: Magyar földmérők életrajzi adatai (Bp.1996)
2. *Horváth Árpád*: Camera Obscura (Bp.1965)
3. *Sain Márton*: Matematikatörténeti ABC: (Bp. 1977)
4. *Raum Frigyes*: Magyar Földmérők Arcképcsarnoka I. (Bp.1976)
5. *Vajda Pál*: Nagy Magyar Feltalálók (Bp. 1958)
6. *J. Voightländer*: Akademiiker Dr. Jozsef Petzval (1859)
7. *Seres János*: Petzvál József (Bp.1954)
8. *Petzvál József*: Habilitation von privatdozenten (Bécs, 1850)
9. *Markó László*: Magyar Életrajzi Lexikon 5. (Bp. 2004)
10. *Erményi László*: Petzvál József (Bp.1906)
11. *Schmidt: Petzvál József 80 éves* (Term.Tud. Köz-löny 1887)
12. *Nagy Ferenc*: Magyar Tudóslexikon (Bp. 1997)

250 ÉVE SZÜLETETT KITAIBEL PÁL TERMÉSZETTUDÓS

A nagy magyar természettudós, kutató-professzor és utazó *Kitaibel Pál*, 250 évvel ezelőtt, 1757. február 3-án született Nagymartonban¹. Jómódú kisbirtokos családból származott, így taníttatásának anyagi akadálya nem volt [2], [4].

Kitaibel Pál népiskolai (elemi iskola) tanulmányait 1763–1770 között szülőhelyén végezte. Innen került először Sopronba, ahol 1770–76 között tanult a mai Szent György utcai gimnázium helyén volt iskolában, majd Győrben, ahol a Bencés gimnáziumban érettségizett. Először papnak készült, majd 1780-ban Budán beiratkozott az Egyetemre, ahol előbb jogi, majd orvosi tanulmányokat folytatott. 1785-ben doktorált, de utána sem jogi, sem orvosi vonalon nem praktizált [4] [5].

Kitaibel Pál nagyon vonzódott a természettudomány szinte minden ágazata iránt. Így foglalkozott fizikával, termé-

szetrajzzal, botanikával, közettannal, kémiával, biológiával, hydrográfiával, geológiával és szeizmológiával. Az egyetem elvégzése után egy ideig az egyetemen dolgozott, majd utazásokba kezdett. 1790 és 1816 között bejárta az egész Kárpát-medencét. Megfordult Horvátországban, Szlavóniában, Ausztriában és Németországban. Járt Zágrábban, Pozsonyban, Bécsben és a Berlieni Egyetemen. Anyanyelvi szinten beszélt a magyar mellett németül és latinul. Korabeli ismeretségére jellemző, hogy 1800 és 1815 között tíz külföldi tudományos társaság választotta tagjai sorába [2] [4] [5].

Kitaibel Pált, I. Ferenc császár 1802-ben nevezte ki egyetemi tanárnak, de csak 1810-ben jutott katedrához² a Pesti Egyetemen. 1810 és 1815 között több mint tíz tanulmánya jelent meg a természettudományok tárgyköréből. Ezidőtájt *Tomcsányi Ádám* fizikussal karöltve négy éven át (1810–1814) foglalkozott földrengés-vizsgálattal. Számukra érdeklődést váltott ki, hogy az 1810. évi móri földrengés környezetének részletes vizsgálata alapján – a világon először – izoszeiszta³ térképet készítettek (1. ábra). Egyre romló egészségi állapota miatt 1816-ban *Kitaibel* nyugdí-

1. ábra A móri földrengés térképe. Készítette: *Kitaibel Pál* és *Tomcsányi Ádám* (1810). Az észlelt földlökések irányát nyilak jelzik, az erősségét pedig a ledőlt templomtorony vagy a kibillent toronysüveg szemlélteti.

¹ Ma Mattersburg néven Burgenlandban található és Ausztriához tartozik.

² A tanszék latin neve.

jazását kérte. Egy évvel később, életének 61. évében, 1817. december 13-án hunyt el Pesten. A Váci úti temetőben helyezték el földi maradványait⁴.

Kitaibel Pál igazi polihisztor volt. Mind a maga korában, mind később nagy hazai és külföldi megbecsülésnek örvendett. Életéről és munkásságáról az elmúlt százötven évben többször megemlékeztek [6, 8, 9]. Budapesten, a Rózsadombon utcát neveztek el róla, köztéri szobra a Keszthelyi Helikon-parkban található, és számos iskola is névadójának választotta. Emlékezzünk most mi is tisztelettel és megbecsüléssel születésének 250. évfordulóján *Kitaibel Pálra*, a nemzetközileg ismert tudós professzorra, aki a világon először készített izoszeiszta vonalakat feltüntető szeizmikus térképet.

Dr. Székely Domokos

³ Az izoszeiszta-térkép az azonos erősségű földrengési helyeket összekötő görbét feltüntető térkép.

⁴ A Váci úti temetőt – mely a mai Nyugati p.u. helyén volt – 1847-ben megszüntették, síremléke elpusztult.

IRODALOM

1. *Raum Frigyes*: Magyar Földmérők életrajzi adatai (Geodézia Rt. Bp. 1996.)
2. *Markó László* (szerk.): Magyar Életrajzi Lexikon 4.kötet (Bp. 1999.)
3. *Vajda Pál*: Technikatörténeti Szemle (1979.)
4. *Balázs Dénes*: Magyar utazók Lexikona (Bp. 1993.)
5. *Szilágyi Ferenc*: Ki-kicsoda a Tudományban (1998)
6. *Jávorka Sándor*: *Kitaibel Pál* (Bp.1957)
7. *Kitaibel Pál–Tomcsányi Ádám*: Dissertatio de terra mofo ingenere c. tanulmány (Buda, 1814)
8. *Tuzson János*: *Kitaibel Pál* (Bp. 1918)
9. *Csapody J.–Andrássy P.*: *Kitaibel Pál* élete és munkássága (Bp.1958)

M E G H Í V Ó

A Társaság Alapszabályának megfelelően az MFTTT Intézőbizottsága tisztelettel meghívja valamennyi Tagtársunkat, mint szavazásra jogosultat, a

2007. május 30-án, szerdán 11 órai

kezdettel a MTESZ Budapest, V. Kossuth tér 6–8 szám alatti, 130. sz. konferencia termében megrendezendő

TISZTÚJÍTÓ KÖZGYŰLÉSRE

Napirend:

1. Elnöki megnyitó
Tartja: *Dr. Klinghammer István* alelnök
2. A mandátumvizsgáló- és a szavazatszámoló bizottság, a jegyzőkönyvvezető és a hitelesítők megválasztása.
Előterjesztő: *Uzsoki Zoltán* főtitkár-helyettes
3. A 2006. évi beszámoló
Előadók: *Bartos Ferenc* főtitkár és *Nagy Mária* ügyvezető titkár.
4. A Felügyelő Bizottság jelentése
Előadó: *Szabó Béla* FB. Elnök
5. Kitüntetések átadása.
6. A mandátumvizsgáló Bizottság elnökének a jelentése.
7. Az elmúlt négy év értékelése, a tisztségviselők leköszönése, és a levezető elnök megválasztása.
8. A Jelölő Bizottság előterjesztése a tisztségviselő, a bizottsági tagok és az Országos Választmány tagjainak a megválasztására.
Előterjesztő: *Winkler Péter* a Jelölő Bizottság elnöke.
9. Vita, további helyszíni jelölések
10. Szavazás.

SZÜNET

11. Egyebek
12. Eredményhirdetés
13. A megválasztott elnök zárszava.

Az Alapszabály 17 § alapján a Közgyűlés határozatképes, ha a szavazati joggal rendelkezők legalább fele jelen van. Amennyiben az előzők szerint összehívott Közgyűlés határozatképtelen, úgy a 17 § (2) alapján az eredeti tárgysorozattal a Tisztújító Közgyűlést **2007. május 30-án, szerdán 11.30 órára**, az eredeti helyszínen összehívom. A másodszori időpontra összehívott Közgyűlés a megjelentek számára tekintet nélkül határozatképes.

Budapest, 2007. április 16.

Üdvözlettel:

Dr. Klinghammer István
a Társaság alelnöke